

राज्यातील माध्यमिक व उच्चमाध्यमिक शाळांमध्ये सुधारीत
शिक्षणसेवक योजना सुरु करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

शालेय शिक्षण विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: एसएसएन १०९९/(३४०/९९)/माशि-२,

मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक: १३ ऑक्टोबर, २०००.

वाचावे:- (१) शासन निर्णय, वित्त विभाग क्रमांक- बीजीटी १०९७/प्रक्र २४-अ/अर्थ-१९,
दिनांक २ जून, १९९८ व १५ डिसेंबर, १९९८.

(२) सचिव, मनुष्यबळ विकास मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचे क्र.एफ.२-८/९९-ई,
दिनांक २१ जुलै, १९९९ चे पत्र.

(३) शासन निर्णय समक्रमांक दि.२७ एप्रिल, २०००

पार्श्वभूमी

माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शिक्षणाचा विस्तार, गुणात्मक वाढ व माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शिक्षणासाठी सुरु केलेल्या विविध योजना यामुळे माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शिक्षणावरील खर्चामध्ये मोठ्या प्रमाणावर वाढ होत आहे. माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शिक्षणाच्या विस्ताराबरोबरच त्यावरील खर्चामध्येही वाढ होत आहे ही वस्तुस्थिती आहे व यासाठी वाढीव आर्थिक तरतूद उपलब्ध करणे दिवसेंदिवस कठीण होत आहे कारण माध्यमिक शिक्षणांतर्गत प्राधान्याच्या इतर बाबींमध्येही वाढ झालेली आहे. या सर्व बाबींचा विचार करता माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळांना सहाय्यक होणारी पखादी पर्यायी योजना कार्यान्वित करण्याची गरज निर्माण झाली आहे.

काही राज्यांत प्राथमिक शिक्षणाबाबत काही पर्यायी योजना कार्यान्वित करण्यात आलेल्या आहेत. त्या संदर्भात मध्यप्रदेश शासनाने कार्यान्वित केलेली **शिक्षण हमी योजना**, राजस्थान शासनाने सुरु केलेली **शिक्षाकर्मी योजना** व गुजरात शासनाने कार्यान्वित केलेली **विद्यासहायक योजना** इत्यादींचा उल्लेख करता येईल. गुजरात शासनाने जून १९९८ पासून प्राथमिक शिक्षक म्हणून काम करण्यासाठी मानधनावर विद्यासहायक नियुक्त करण्याची योजना कार्यान्वित केली आहे. या योजनेअंतर्गत प्राथमिक शिक्षक पदावर नियुक्ती करण्यासाठी आवश्यक असलेली शैक्षणिक अर्हता प्राप्त करणाऱ्या उमेदवारांना दरमहा रु. २,५०० मानधनावर नियुक्त्या देण्यात येतात. अशाप्रकारे नियुक्ती दिलेल्या उमेदवारांना नियमित सेवेत सामावून घेण्याची हमी गुजरात शासनाने दिलेली आहे. ही योजना मा. गुजरात उच्च न्यायालयाने काही सुधारणा/सूचना करून मान्य केलेली आहे. आता गुजरात शासनाने माध्यमिक शाळांसाठीही हीच योजना सुरु केली आहे.

केंद्रशासनाने सर्व राज्यांशी चर्चा करून **सर्व शिक्षा अभियान** ही योजना तयार केली आहे. या योजनेच्या प्रारूप आराखड्यात माध्यमिक शिक्षकांच्या पदांचे निर्धारण व निमशिक्षकांची (Para Teachers) नियुक्ती या मुद्यासंदर्भात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

While agreeing that the ~~status~~ of teachers must be respectable in order that their position in society is respected, it must also be realised that the choice, in the interim period, is between no teacher and a teacher being paid a substantial emolument but not necessarily full pay-scale. Here also, a provision may be made by the concerned States not to dilute schooling and two years of training before they are considered for any regular pay scale appointment. It will be up to the States to develop a framework for appointment of teachers within the guidelines of the National Council of

Teacher Education. The States may also like to define the duration of the interim period as regards appointment of teachers on a lump sum emolument in the light of clear judicial pronouncements in the matter in Gujarat and Madhya Pradesh States.

४. वर नमूद केलेल्या परिस्थितीत महाराष्ट्र राज्यात गुजरात शासनाच्या विद्यासहायक योजनेच्या धर्तीवर पर्यायी योजना राबविणे अत्यंत आवश्यक झाल्यामुळे राज्यातील सर्व माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळात/कनिष्ठ महाविद्यालयात आणि अध्यापक विद्यालयात शिक्षकांच्या रिक्त पदांवर शिक्षणसेवक नियुक्त करण्याची योजना शासन निर्णय समक्रमांक दिनांक २७ एप्रिल, २००० अन्वये सुरु करण्याचा शासनाने निर्णय घेतला होता.

मा.उच्च न्यायालय, मुंबई येथे माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळांमधून शिक्षणसेवक योजना सुरु करण्याच्या दिनांक २७ एप्रिल २००० च्या निर्णयाविरुद्ध क्रमांक २९४०, २९४२, २९८० व ३६५४/२०००, अन्वये याचिका दाखल झाल्या. सदर याचिकांवर सुनावणी होऊन मा.उच्च न्यायालयाने शिक्षणसेवक योजनेत काही सुधारणा/सूचना करून ही योजना मान्य केली व सुधारीत आदेश निर्गमित करण्याचे आदेश दिनांक १६ ऑगस्ट, २००० रोजी दिला. मा.उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार शिक्षणसेवक योजना सुधारीत स्वरूपात लागू करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय

१. माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळांमध्ये शिक्षणसेवक योजना सुरु करण्यासंदर्भात शासन निर्णय समक्रमांक दिनांक २७ एप्रिल, २००० अन्वये दिलेले आदेश रद्द करण्यात येत असून राज्यातील सर्व मान्यताप्राप्त खाजगी अनुदानित माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळात/कनिष्ठ महाविद्यालयात आणि अध्यापक विद्यालयात तसेच विद्यानिकेतने व सैनिक शाळांत सुधारीत शिक्षणसेवक योजना कार्यान्वित करून शिक्षणसेवक नियुक्त करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे. सोबतच्या जोडपत्र-अ मध्ये या योजनेचा तपशिल देण्यात आला आहे.

२. या योजनेअंतर्गत शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्त करावयाच्या उमेदवारास द्यावयाच्या नियुक्ती पत्राचा नमुना जोडपत्र-ब मध्ये व शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्ती देण्यात आलेल्या उमेदवाराकडून लिहून घ्यावयाच्या हमी पत्राचा नमुना जोडपत्र-क मध्ये देण्यात आला आहे. त्यात नमूद केलेल्या अटी व शर्तीनुसार माध्यमिक शाळांत/उच्चमाध्यमिक शाळांत/कनिष्ठ महाविद्यालयात आणि अध्यापक विद्यालयात, विद्यानिकेतने व सैनिकी शाळांत शिक्षणसेवक नियुक्त करावयाचे आहेत.

३. संबंधित आस्थापनेवर माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालय/अध्यापक विद्यालय शिक्षकांची जेवढी पदे मंजूर असतील व त्यापैकी जेवढी पदे सन १९९९-२००० या शैक्षणिक वर्षाअखेरीस योग्य पध्दतीचा अवलंब करून नियमित स्वरूपात भरलेली असतील, ती वगळून उर्वरित रिक्त पदांच्या मर्यादेपर्यंत शिक्षणसेवक नियुक्त करावयाचे आहेत. कोणत्याही परिस्थितीत नियमित स्वरूपात भरण्यात आलेली शिक्षकांची पदे व शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्त केलेले उमेदवार यांची एकूण संख्या मंजूर पदांच्या संख्येपेक्षा अधिक असणार नाही याची खबरदारी शिक्षणसेवकाच्या नियुक्तीला मंजूरी देतांना संबंधित सक्षम प्राधिकाऱ्यांनी घ्यावी.

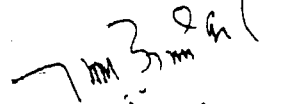
४. हा शासन निर्णय तात्काळ अंमलात येईल.

५. शिक्षणसेवकाच्या नियुक्तीवरील खर्च माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शिक्षकांच्या मंजूर पदांवरील खर्च असल्यामुळे शिक्षकांची पदे ज्या लेखाशीर्षाखाली मंजूर आहेत त्या लेखाशीर्षाखालीच करण्यात यावा.

६. हे आदेश माजी शासकीय माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळा, शासकीय अध्यापक विद्यालये, विद्यानिकेतने, सैनिकीशाळा तसेच जिल्हा परिषदा, नगर परिषदा व महानगरपालिका यांच्या माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळांना लागू राहतील.

७. हा शासन निर्णय ग्राम विकास विभाग व सामान्य प्रशासन विभाग यांच्या सहमतीने व वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. ८३८/व्यय ५-अ, दिनांक २१ सप्टेंबर, २००० अन्वये मिळालेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(ज.मो.अभ्यंकर)

उपसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

संचालक, महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे.

संचालक, महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व संशोधन मंडळ, पुणे.

संचालक, राज्य शैक्षणिक तंत्रज्ञान संस्था, पुणे.

शिक्षण संचालक (प्रौढ), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, जवाहर बालभवन, चर्नीरोड, मुंबई.

संचालक, महाराष्ट्र शैक्षणिक नियोजन व प्रशासन संस्था, औरंगाबाद.

संचालक, शसक्रीय परीक्षा मंडळ, पुणे.

सर्व विभागाय शिक्षण उपसंचालक.

सर्व शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक), जिल्हा परिषद.

सर्व जिल्हाधिकारी.

सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.

सर्व प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था.

सर्व प्रशासन अधिकारी, नगरपालिका शिक्षण मंडळे.

मुख्य अधिकारी, विदर्भ व मराठवाड्यातील सर्व नगरपालिका, नगरपरिषदा.

सर्व शिक्षणाधिकारी, महानगरपालिका.

प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प

सर्व जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी

महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र - एक, मुंबई.

महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र - दोन, नागपूर.

महालेखापाल (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र - एक, मुंबई.

महालेखापाल (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र - दोन, नागपूर.

सर्व मुख्यलेखा व वित्त अधिकारी, जिल्हा परिषद.

सर्व जिल्हा कोषाधिकारी.

सर्व अधीक्षक, वेतनपथक (माध्यमिक).

वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

समाजकल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

रोजगार व स्वयंरोजगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई. शालेय शिक्षण विभागातील सर्व कार्यासने/निवड नस्ती -माशि-२

जिल्हा नस्ती -माशि-२

शसन निर्णय, शालेय शिक्षण विभाग क्रमांक: एसएसएन १०९१/(३४०/१९)/माशि-२,
दिनांक : १३ ऑक्टोबर, २००० चे सहपत्र

राज्यातील सर्व मान्यताप्राप्त खाजगी अनुदानित माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळा/
कनिष्ठ महाविद्यालये/अध्यापक विद्यालये यात शिक्षणसेवक नियुक्त करण्याची योजना

१. शिक्षणसेवकाची
नियुक्ती

अनुदानित माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळेकरिता/ कनिष्ठ महाविद्यालयाकरिता/
अध्यापक विद्यालयाकरिता तसेच विद्यानिकेतनांकरिता व सैनिकीशाळांकरिता मंजूर
असलेल्या शिक्षकांच्या पदांवर शिक्षणसेवकाची नियुक्ती करण्यात येईल.

२. शिक्षणसेवकाची
शैक्षणिक अर्हता

शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्त करावयाच्या उमेदवारांची शैक्षणिक अर्हता खालीलप्रमाणे
राहिल :-

शैक्षणिक अर्हता

१. माध्यमिक शाळा (इयत्ता ५ वी ते ७ वी)	एस.एस.सी./एच.एस.सी अधिक डी.एड व समकक्ष
२. माध्यमिक शाळा (इयत्ता ८ वी ते १० वी)	पदवी अधिक बी.एड. व समकक्ष
३. अध्यापक विद्यालये	पदवी अधिक बी.एड. व समकक्ष
४. उच्चमाध्यमिक शाळा/ कनिष्ठ महाविद्यालये	पदव्युत्तर पदवी (द्वितीय श्रेणी) अधिक बी.एड. व समकक्ष
५. उच्चमाध्यमिक शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालये (अपूर्ण अर्हता)	पदव्युत्तर पदवी (द्वितीय श्रेणी) अथवा पदव्युत्तर पदवी (तृतीय श्रेणी) अधिक बी.एड. व समकक्ष

३. शिक्षणसेवकाची
कर्तव्ये

१. विद्यार्थ्यांची शाळांतील उपस्थिती टिकविण्याच्या दृष्टीने पालकांशी संपर्क ठेवणे.
२. शाळेत/कनिष्ठ महाविद्यालयात/अध्यापक विद्यालयात दररोज संपूर्ण शालेय
कालावधीमध्ये नियमित व वेळेवर उपस्थित राहणे.
३. अभ्यासक्रमामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे आवश्यक ते शैक्षणिक साहित्य निर्माण करणे.
४. नेमून दिलेल्या विषयांचे विहित कार्यपद्धतीनुसार अध्यापन करणे.
५. शासनाने आवश्यक केलेल्या प्रशिक्षणास उपस्थित राहणे.
६. शाळेचे मुख्याध्यापक/प्राचार्य यांच्या नियंत्रणाखाली काम करणे व शैक्षणिक तथा
प्रशासकीय बाबीबाबत त्यांच्या आदेशांचे पालन करणे.
७. वर्गातील विद्यार्थ्यांचे सातत्यपूर्ण व सर्वकष मूल्यमापन करणे.
८. शैक्षणिक व इतर उपक्रमांच्या (क्रीडा स्पर्धा, वक्तृत्व स्पर्धा, इत्यादी) आयोजनामध्ये
सहभागी होणे.
९. महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाने झुंजिल्याप्रमाणे
परीक्षा विषयक कामे पार पाडणे.

४. शिक्षणसेवकाला
मानधन

शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्ती दिलेल्या उमेदवाराला दरमहा खाली नमूद केल्याप्रमाणे मानधन दिले जाईल. मान्यता प्राप्त अनुदानित खाजगी माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळांतील शिक्षणसेवकाचे मानधन वेतनपथक (माध्यमिक) यांच्यामार्फत विहित पध्दतीने दिले जाईल:-

	शैक्षणिक अर्हता	मानधन
१. माध्यमिक शाळा (इयत्ता ५ ते ७ वी)	एस.एस.सी/एच.एस.सी अधिक डी.एड. व समतुल्य	रु. ३०००
२. माध्यमिक शाळा (इयत्ता ८ ते १० वी)	पदवी अधिक बी.एड. व समतुल्य	रु. ४,०००
३. अध्यापक विद्यालये	पदवी अधिक बी.एड. व समतुल्य.	रु. ४,०००
४. उच्चमाध्यमिक शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालये	पदव्युत्तर पदवी (द्वितीयश्रेणी) अधिक बी.एड. व समतुल्य	रु. ५०००
५. उच्चमाध्यमिक शाळा/कनिष्ठ महाविद्यालये (अपूर्ण अर्हता)	पदव्युत्तर पदवी (द्वितीय श्रेणी) अथवा पदव्युत्तर पदवी (तृतीय श्रेणी) अधिक बी.एड. व समतुल्य	रु. ४,०००

शिक्षणसेवकाच्या मानधनाची परीगणना मासिक पध्दतीने केली जाईल. उन्हाळ्यातील दीर्घ सुट्टयांच्या कालावधीचे मानधन देय असणार नाही.

५. शिक्षणसेवकाच्या
नियुक्तीचा कालावधी

शैक्षणिक वर्ष हे साधारणपणे जून ते एप्रिल असे असते. शिक्षणसेवकाची नियुक्ती तीन शैक्षणिक वर्षांसाठी करण्यात येईल.

६. शैक्षणिक अर्हतेतून सूट

(अ) शिक्षणसेवक या पदावर नियुक्तीसाठी वर नमूद केलेली शैक्षणिक व प्रशिक्षण विषयक अर्हता आवश्यक राहिल. परंतु शिक्षणसेवक या पदावर नियुक्ती करण्यासाठी मागासवर्गीयांसाठी असलेल्या विहित आरक्षणानुसार, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती आणि विमुक्त जाती व भटक्या जमाती या संवर्गांतील प्रशिक्षित उमेदवार उपलब्ध झाले नाहीत तर या मागासवर्गीय संवर्गांतील अप्रशिक्षित उमेदवारांना खालील अटी व शर्तीवर नियुक्ती देता येईल :-

(१) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती आणि विमुक्त जाती व भटक्या जमाती या संवर्गांतील प्रशिक्षित उमेदवाराची नावे जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी, रोजगार व स्वयंरोजगार विभाग, आदिवासी विकास विभाग यांचेकडून मागविण्यात यावीत. संबंधित प्राधिकार्यांनी या संदर्भात जिल्हा रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन अधिकारी, जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, प्रकल्प अधिकारी (एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प) यांच्या कार्यालयाकडून प्रशिक्षित उमेदवार उपलब्ध नसल्याचे प्रमाणपत्र प्राप्त करणे आवश्यक आहे, याशिवाय जास्त खप असलेल्या वृत्तपत्रात जाहिरात देवून मागासवर्गीय प्रशिक्षित उमेदवारांचे अर्ज मागविण्यात यावेत. प्रशिक्षित उमेदवार उपलब्ध नसल्याची पूर्ण

खात्री झाल्यानंतरच शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक) यांनी संस्थेने केलेल्या अप्रशिक्षित शिक्षकांच्या नियुक्तीस मान्यता द्यावी.

(२) वरील संवर्गातील अप्रशिक्षित उमेदवारांना दुसऱ्यांदा किंवा त्यानंतर पुढील प्रत्येक वेळी नियुक्ती देताना त्यावेळीही त्या संवर्गातील प्रशिक्षित उमेदवार नियुक्तीसाठी उपलब्ध नाहीत याची खात्री करून घ्यावी. प्रशिक्षित उमेदवार उपलब्ध असतील तर प्रशिक्षित उमेदवारांना नियुक्ती द्यावी.

(३) शिक्षणसेवक म्हणून तीन वर्षे सेवा केल्यानंतर त्यांना शिक्षकांच्या नियमित पदावर नियमित वेतनश्रेणीत सामावून घ्यावयाचे आहे. तथापि अप्रशिक्षित उमेदवारांची तीन वर्षे शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्ती झाल्यास त्यांनी या तीन वर्षांच्या कालावधीत स्वप्रयत्नाने व स्वखर्चाने प्रशिक्षणिक अर्हता प्राप्त केली पाहिजे. त्यांनी विहित कालावधीत प्रशिक्षणिक अर्हता प्राप्त केली नाही तर त्यांना नियमित सेवेमध्ये सामावून घेतले जाणार नाही व पुनर्नियुक्तिवर अशा उमेदवारांचा हक्क राहणार नाही.

(ब) शिक्षणसेवक या पदावर प्रशिक्षित (म्हणजे डी.एड./बी.एड अथवा तत्सम अर्हताधारक) उमेदवार उपलब्ध नसल्यास अपवाद म्हणून अशा पदावर बी.एड. (शारीरिक शिक्षण)/ बी.पी.एड. पदवीधारक उमेदवारांना मानधनावर शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्त्या देता येतील. मात्र या उमेदवारांच्या पदवीचा विषय शालेय विषयापैकी एक असावा व प्रशिक्षण पदवी अभ्यासक्रमात एक अध्यापन पद्धती शालेय शिक्षणाच्या विषयाची असावी.

७. शिक्षणसेवकाच्या कामाचे मूल्यमापन

शिक्षणसेवकाच्या दैनंदिन कामावर मुख्याध्यापकाने/प्राचार्याने/प्रमुख अध्यापकाने नियंत्रण ठेवावे व त्याच्या नियुक्तीच्या कालावधीतील कामाचा अहवाल नियुक्ती प्राधिकार्याकडे पाठवावा. शिक्षण सेवकाच्या पुनर्नियुक्तीसाठी नियुक्ती प्राधिकार्याने या अहवालांचा विचार करावा.

८. शिक्षणसेवकाला सेवेत सामावून घेणे

(१) शिक्षणसेवक या पदावर तीन शैक्षणिक वर्षे अर्थात किमान तीस महिने समाधानकारक काम केल्यानंतर संबंधित उमेदवाराला शिक्षकांच्या नियमित पदावर नियमित वेतनश्रेणीत नियुक्ती देण्यात येईल. परिच्छेद १२ अन्वये अनुज्ञेय धरलेला अनुपस्थितीचा, व विभागाने मान्य केलेल्या सुट्ट्यांचा कालावधी व्यक्तता, अनुपस्थितीचा अन्य कालावधी कर्तव्यार्थ कालावधी म्हणून धरला जाणार नाही.

(२) तीन वर्षांनंतर शिक्षणसेवकाला शिक्षक म्हणून नवीन नियुक्ती दिली जाईल व त्याने शिक्षणसेवक म्हणून केलेली सेवा सेवानिवृत्तीवेतन आणि सेवानिवृत्तीचे इतर फायदे यासाठी ग्राह्य धरली जाईल.

९. शिक्षणसेवकाच्या निवडीसाठी समिती

मान्यताप्राप्त खाजगी अनुदानित माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळांतील/कनिष्ठ महाविद्यालयातील/अध्यापक विद्यालयातील तसेच विद्यानिकेतने, सैनिकीशाळांतील शिक्षणसेवकांची नियुक्ती संबंधित संस्था शाळा समितीमार्फत करील. परंतु माध्यमिक शाळांतील शिक्षणसेवकांच्या नियुक्तीस शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक) यांची व उच्चमाध्यमिक शाळांतील/कनिष्ठ महाविद्यालयातील तसेच अध्यापक विद्यालयातील शिक्षणसेवकांच्या नियुक्तीस विभागीय शिक्षण उपसंचालकांची मान्यता घेण्यात येईल.

१०. निवडीसाठी
कार्यपध्दती

(१) महाराष्ट्र खाजगी शाळा कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती)नियमावली १९८१ मधील नियम क्रमांक- ९ शिक्षक निवडीसाठी असलेल्या कार्यपध्दतीनुसारच, शिक्षण सेवकाची निवड करण्यात यावी.

(२) मुख्याध्यापकाची नियुक्ती महाराष्ट्र खाजगी शाळा (सेवेच्या शर्ती) नियमावली १९८१ मधील विहित कार्यपध्दतीनुसार व विहित वेतनश्रेणीत करण्यात यावी.

११. शिक्षणसेवकाच्या
पदासाठी आरक्षण

शासकीय/निमशासकीय व अशासकीय कर्मचारी भरतीसाठी विविध संवर्गांसाठी शासनाने विहित केलेली (अपग व्यक्तींसाठी ३ टक्के आरक्षणासह) सर्व आरक्षणे शिक्षणसेवक पदासाठीही लागू राहतील. शिक्षणसेवकाला तीन वर्षांनंतर शिक्षकाच्या नियमित पदावर नियमित वेतनश्रेणीत सामावून घ्यावयाचे असल्यामुळे शिक्षणसेवकांच्या पदासाठी आरक्षण निश्चित करताना शिक्षकाची नियमित स्वरूपात भरलेली संवर्गनिहाय पदे व शिक्षणसेवकाच्या नियुक्तीने भरावयाची पदे यांचा एकत्रित विचार करून मागासवर्गीयांसाठी आरक्षण निश्चित करावे.

१२. शिक्षणसेवकाची
अनुपस्थिती

(अ) शासकीय कर्मचाऱ्याला किंवा शिक्षकाला देय असलेल्या कोणत्याही रजा शिक्षणसेवकाला अनुज्ञेय असणार नाहीत. परंतु दोन महिन्यासाठी एक दिवस याप्रमाणे जास्तीत जास्त एकूण पाच दिवसांची अनुपस्थिती मानधनासाठी ग्राह्य धरण्यात यावी. शिक्षण सेवक पाच दिवसांपेक्षा अधिक काळ शालेय कामाच्या दिवशी अनुपस्थित असेल तर तेवढी रक्कम त्यांच्या संबंधित महिन्याच्या मानधनातून कापून घेण्यात यावी.

(ब) महाराष्ट्र खाजगी शाळा (सेवेच्या शर्ती) नियमावली १९८१ मध्ये विहित केल्यानुसार स्त्री शिक्षणसेवकाला बाळंतपणाची रजा अनुज्ञेय राहिल.

१३. शिक्षणसेवक
योजनेतर्गत
भरावयाच्या
पदांची संख्या

संबंधित आस्थापनेवर माध्यमिक /उच्च माध्यमिक /कनिष्ठ महाविद्यालयीन/ अध्यापक विद्यालयीन तसेच विद्यानिकेतने व सैनिकीशाळांतील शिक्षकांची जेवढी पदे मंजूर असतील व त्यापैकी जेवढी पदे शिक्षक म्हणून नियमित स्वरूपात भरलेली असतील ती वगळून उर्वरित रिक्त पदांच्या मर्यादेपर्यंत शिक्षणसेवक नियुक्त करावयाचे आहेत. कोणत्याही परिस्थितीत नियमित स्वरूपात भरण्यात आलेली शिक्षकांची पदे व शिक्षण सेवक म्हणून नियुक्त केलेले उमेदवार मिळून एकूण नियुक्त्या शिक्षकांच्या मंजूर पदांपेक्षा अधिक असणार नाहीत. त्याचप्रमाणे शिक्षणसेवक व नियमित स्वरूपात शिक्षक म्हणून केलेल्या नियुक्त्या यांची संख्या मंजूर तुकड्यांप्रमाणे देय असलेल्या व शिक्षणाधिकारी/शिक्षण उपसंचालक यांनी मंजूर केलेल्या शिक्षकांच्या पदांच्या संख्येपेक्षा अधिक असणार नाहीत.

१४. शिक्षणसेवकासाठी
अटी

शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्तीसाठी निवड झालेल्या उमेदवाराकडून जोडपत्र-क मध्ये देण्यात आलेल्या नमुन्यानुसार हमीपत्र घेऊन त्यास नियुक्ती देण्यात यावी. नियुक्तीपत्रामध्ये नियुक्ती प्राधिकाऱ्याने पुढील अटी नमूद कराव्यात :-

(१) शिक्षणसेवकाला नियुक्ती प्राधिकाऱ्याच्या कार्यक्षेत्रातील कोणत्याही शाळेत काम करावे लागेल.

(२) नियुक्तीच्या कालावधीमध्ये शिक्षण सेवकाने कोणत्याही स्वरूपाची गैरवर्तणूक केल्यास त्याची नियुक्ती नियुक्तीप्राधिकाऱ्याकडून रद्द करण्यात येईल. खाजगी

शैक्षणिक संस्थांच्या संदर्भात अशा प्रकरणी शिक्षणसेवकाची नियुक्ती विभागीय शिक्षण उपसंचालकांच्या पूर्व परवानगीने रद्द करण्यात येईल.

(३) नियमित स्वरूपात नियुक्त केलेल्या शिक्षकांच्या किंवा शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या सेवा-सुविधा शिक्षणसेवकाला देव असणार नाहीत.

(४) शिक्षणसेवकाला हमीपत्रातून मुक्त व्हावयाचे असल्यास त्यान शाळाप्रमुखामार्फत १५ दिवसांची पूर्वसूचना संबंधित नियुक्ती प्राधिकाऱ्याला देणे आवश्यक राहिल. पूर्वसूचनेऐवजी १५ दिवसांच्या मानधनाची रक्कम नियुक्ती प्राधिकाऱ्याकडे जमा करून शिक्षणसेवकास सेवानुक्ती घेता येईल.

(५) नियुक्तीपत्रातील अटी व शर्ती मान्य असल्याबाबत जोडपत्र-क मध्ये दिलेल्या नमुन्यातील हमीपत्र लिहून घेतल्यानंतरच उमेदवाराला शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्ती दिली जाईल.

(६) प्रशिक्षित शिक्षणसेवकाला परिच्छेद ४ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे मानधन दिले जाईल. अप्रशिक्षित शिक्षणसेवकाला दरमहा रु. १,५०० मानधन दिले जाईल.

(७) शिक्षणसेवकाला परिच्छेद ३ मध्ये नमूद केलेली सर्व कर्तव्ये पार पाडावी लागतील.

१५. हमी पत्रातून मुक्तता

शिक्षणसेवकाला शिक्षणसेवक म्हणून काम करावयाचे असल्यास त्याने तशी सूचना शाळाप्रमुखामार्फत नियुक्ती प्राधिकाऱ्याला किमान १५ दिवस अगोदर दिली पाहिजे. त्याने विहित मुदतीत अशी सूचना दिली तर त्याला हमीपत्रातून मुक्त करण्यात येईल व त्यासाठी त्याच्याकडून कोणतीही रक्कम वसूल करण्यात येणार नाही. पूर्वसूचना न देता अथवा त्याऐवजी १५ दिवसांच्या मानधनाची रक्कम जमा न करता अटी व शर्तीचा भंग केल्यास अशा उमेदवाराला पुन्हा कधीही शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्ती देण्यात येणार नाही.

१६. आदेश लागू नसलेला संवर्ग

हे आदेश खालील शिक्षक संवर्गाला लागू होणार नाहीत :-

- १) घडयाळी तासावर काम करणारे अंशकालीन शिक्षक
- २) अतिरिक्त ठरलेले शिक्षक तसेच जे शिक्षक पूर्वी सेवेत कायम होते व त्यांनी आपल्या पदाचा राजीनामा दिला होता व त्यांनी पुन्हा नव्याने नोकरी स्विकारली आहे.
- ३) मागासवर्गीय उमेदवारांच्या आरक्षित जागेवर अमागासवर्गीय उमेदवार यापूर्वी नियुक्त केला असल्यास, मागासवर्गीय उमेदवार उपलब्ध होईपर्यंत सदर अमागासवर्गीय उमेदवार महाराष्ट्र खाजगी शाळा कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती) नियमावली १९८१ प्रमाणे वेतनास पात्र असेल.

१७. निवडीबाबत व इतर तक्रारीवर निर्णय घेण्यासाठी समिती

शिक्षण सेवकाचे निवडीबाबत व इतर तक्रारीवर निर्णय घेण्यासाठी विभागीय शिक्षण उपसंचालकांच्या अध्यक्षतेखाली गठित करण्यात आलेल्या समितीऐवजी निवृत्त जिल्हा सत्र न्यायाधिकाऱ्याच्या अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे त्रिसदस्य समिती गठित करावी :-

(१) निवृत्त जिल्हा सत्र न्यायाधिश	अध्यक्ष
(२) विभागीय शिक्षण उपसंचालक	सदस्य
(३) शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक)	सदस्य सचिव

मुंबई, औरंगाबाद व नागपूर या तीन ठिकाणी त्रिसदस्य समिती स्थापन करण्यात येतील व उच्च न्यायालयाचे जे कार्यक्षेत्र असेल तेच कार्यक्षेत्र या त्रिसदस्य समितीचे राहिल.

जाहपत्र-ब

विद्यार्थी विकास विभाग शिक्षण विभाग क्रमांक: एलएलएन २०१९/(३४०/१९)/कालि-२,
दिनांक: १३ ऑक्टोबर, २००० चे सहपत्र.
शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्त करावयाच्या उद्देशानेच हा जाहपत्र

नियुक्ती पत्र

१. वापरास कळविण्यात येते की, माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळेत/कनिष्ठ महाविद्यालयात/अध्यापक विद्यालयात/विद्यानिकेतनात/सैनिकी शाळेत शिक्षणसेवक नियुक्त करावयाच्या योजनेअंतर्गत आपली शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्ती करण्यासाठी निवड करण्यात आली आहे.

२. शिक्षणसेवक म्हणून आपली नियुक्ती खालील अटी व शर्तीच्या अर्धान असेल. त्या अटी व शर्ती मान्य असल्याबाबत विहित नमुन्यातील हमीपत्र आपण लिहून दिल्यानंतरच आपणास शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्ती दिली जाईल.

- (१) आपली शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्ती दिनांक ----- ते दिनांक ----- या कालावधीसाठी राहिल.
- (२) शिक्षणसेवक म्हणून आपली नियुक्ती संस्थेच्या कोणत्याही माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक/कनिष्ठ महाविद्यालयात/अध्यापक विद्यालयात/ विद्यानिकेतनात/सैनिकी शाळेत केली जाईल.
- (३) नियुक्तीच्या कालावधीमध्ये आपण कोणत्याही स्वरूपाची गैरवर्तणूक केल्यास आपली नियुक्ती रद्द करण्यात येईल. त्यासाठी नियुक्तीपत्रातील कालावधी बंधनकारक राहणार नाही. तथापि आपली नियुक्ती रद्द करण्याविरुद्ध व इतर तक्रारीबाबत प्राधिकृत समितीकडे अपील करता येईल.
- (४) नियमित स्वरूपात नियुक्त केलेल्या शिक्षकांच्या किंवा शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या सेवा-सुविधा आपणास देय असणार नाहीत.
- (५) शिक्षणसेवक या पदावर तीन वर्षे समाधानकारक काम केल्यानंतर आपणास शिक्षकाच्या नियमित पदावर नियमित वेतनश्रेणीत नियुक्ती देण्यास पात्र धरण्यात येईल. आपण शिक्षणसेवक म्हणून केलेली सेवा सेवानिवृत्तीवेतन किंवा सेवानिवृत्तीनंतरचे देय फायदे यासाठी ग्राह्य धरली जाईल.
- (६) आपणास शिक्षणसेवक म्हणून हमीपत्रातून मुक्त व्हावयाचे असल्यास आपण आपल्या शाळाप्रमुखामार्फत किमान १५ दिवसांची पूर्वसूचना आपल्या नियुक्ती प्राधिकाऱ्यास देणे अथवा १५ दिवसांच्या मानधनाची रक्कम नियुक्ती प्राधिकाऱ्याकडे जमा करणे आवश्यक राहिल. आपण विहित मुदतीत तशी पूर्वसूचना न दिल्यास अथवा मानधनाची रक्कम जमा न केल्यास आपणास पुन्हा कधीही शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्ती देण्यात येणार नाही.

(७) शिक्षणसेवक म्हणून आपणास दरमहा रु.५,०००/४,०००/३,०००/१,५०० मानधन दिले जाईल.

(८) नियुक्तीच्या कालावधीत आपणास खालील कर्तव्ये पार पाडावी लागतील :-

१. विद्यार्थ्यांची शाळांतील उपस्थिती टिकविण्याच्या दृष्टीने पालकांशी संपर्क ठेवणे.
२. शाळेत/कनिष्ठ महाविद्यालयात/अध्यापक विद्यालयात /विद्यानिकेतन/ सैनिक शाळेत दररोज संपूर्ण शालेय कालावधीमध्ये नियमित व वेळेवर उपस्थित राहणे.
३. अभ्यासक्रमामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे आवश्यक ते शैक्षणिक साहित्य निर्माण करणे.
४. नेमून दिलेल्या विषयांचे विहित कार्यपद्धतीनुसार अध्यापन करणे.
५. शासनाने आवश्यक केलेल्या प्रशिक्षणास उपस्थित राहणे.
६. शाळेचे मुख्याध्यापक/प्राचार्य यांच्या नियंत्रणाखाली काम करणे व शैक्षणिक तथा प्रशासकीय बाबींबाबत त्यांच्या आदेशांचे पालन करणे.
७. वर्गातील विद्यार्थ्यांचे सातत्यपूर्ण व सर्वकष मूल्यमापन करणे.
८. शैक्षणिक व इतर उपक्रमांच्या (क्रीडा स्पर्धा, वक्तृत्व स्पर्धा, इत्यादी) आयोजनामध्ये सहभागी होणे.
९. महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाने सुचविल्याप्रमाणे परीक्षा विषयक कामे पार पाडणे.

आपला,

नियुक्ती प्राधिकारी

जोडपत्र-क

शासन निर्णय, शालेय शिक्षण विभाग क्रमांक: एसएसएन १०९१/(३४०/९९)/माशि-२,

दिनांक: १३ ऑक्टोबर, २००० चे सहपत्र.

शिक्षणसेवक योजनेअंतर्गत शिक्षणसेवक म्हणून नियुक्ती देण्यात आलेल्या उमेदवाराकडून लिहून घ्यावयाचे
हमी पत्र

प्रति,

(येथे नियुक्ती प्राधिकार्याचे पदनाम व पत्ता लिहिण्यात यावा.)

ज्याअर्थी, (या ठिकाणी नियुक्ती प्राधिकार्याचे पदनाम लिहिण्यात यावे.) (यापुढे नियुक्ती प्राधिकारी असा उल्लेख केला जाईल) यानी त्यांच्या कार्यालयीन आदेश क्रमांक: ----- दिनांक ----- नुसार श्री./श्रीमती /कुमारी ----- रहाणार ----- (यापुढे उमेदवार म्हणून उल्लेख केला जाईल.) यांची नियुक्ती पत्रात नमूद केलेल्या अटी व शर्तीवर शिक्षणसेवक पदावर तात्पुरत्या स्वरूपात नियुक्ती केली आहे. (यापुढे संबंधित नियुक्ती पत्र असा उल्लेख केला जाईल.) आणि, ज्याअर्थी, संबंधित नियुक्ती पत्रात नमूद केल्यानुसार उमेदवाराने सदर तात्पुरत्या स्वरूपातील नियुक्ती स्वीकारण्यापूर्वी नियुक्ती प्राधिकार्याला हमी पत्र लिहून घ्यावयाचे आहे.

आता, त्याअर्थी, मी, श्री./श्रीमती /कुमारी ----- लिहून देतो/देते की :-

१. मला प्राप्त झालेल्या नियुक्ती पत्रातील सर्व अटी व शर्ती मी वाचल्या आहेत आणि त्या मला समजल्या आहेत. त्या सर्व अटी व शर्ती मला मान्य आहेत.
२. जर माझ्याकडून एखाद्या अटी/शर्तीचा भंग झाला तर शिक्षणसेवक पदावरील माझी नियुक्ती रद्द केली जाईल याची मला जाणीव आहे.
३. मी या संदर्भातील सर्व माहिती जाणून घेतल्यानंतर जाणीवपूर्वक व स्वेच्छेने सदर नियुक्ती स्वीकारीत आहे.
४. झाल्यानंतर मला कायम स्वरूपी नियुक्ती मिळणे माझ्या समाधानकारक कामकाजावर अवलंबून आहे याची मला पूर्ण जाणीव आहे.

श्री./श्रीमती /कुमारी -----

स्वाक्षरी -----

दिनांक -----

समक्ष -

१)

२)

(नियुक्ती प्राधिकार्याचे पदनाम) यांच्यासाठी आणि यांच्या वतीने

(नियुक्ती प्राधिकार्याने प्राधिकृत केलेल्या अधिकार्याचे नांव आणि पदनाम)